



№5

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI



ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)





Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**





MUNDARIJA			
1.	Meyliyev Obid Raxmatullaevich	Soliqlarning budget daromadlaridagi ahamiyatini oshirish	7
2.	Мирзаева Матлуба Ғайбулла қизи	Тижорат банкларининг капитал базасини мустаҳкамлашнинг методологик ва амалий асосларини такомиллаштириш	14
3.	Жабборов Насриддин Мирзаодилович, Юнусова Шохсанам Муротовна, Бебугова Зулайхо Хамидовна, Сафарова Севара Қахрамон қизи	Тошкент вилояти туристик ҳудудлари имижини модели учун барқарорлик таҳлили	19
4.	Мухамедова Севара Абдуллаевна	Тижорат банкларида кичик бизнес лойиҳаларини кредитлашда банк таваккалчиликларини баҳолаш ва бошқариш тизими	27
5.	Abduqayumov Elyorbek Ulug'bek o'g'li, Yo'ldosheva Oygul Zokir qizi	Janubiy Koreya kinoindustriyasining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ta'siri	33
6.	Umarova Shahnoza	Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	40
7.	Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	Avtomobilsozlik korxonalarining xarajat samaradorligini ekonometrik modellash	46
8.	Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	O'zbekistonda auditorlik faoliyatini tashkil etishning zaruriyati va uning ahamiyati	57
9.	Kurbanbayev Jurabek Eruvbayevich, Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	Auditorlik tekshiruvlarida tashqi tasdiqlardan foydalanish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish	66
10.	Абдурахманов Ўрол Наврўз ўғли	Акциядорлик жамиятлари аудитида таҳлилий амалларни қўллашни такомиллаштириш	71
11.	Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	Yoshlar biznes-loyihalarini moliyalashtirishda kredit va investitsiya resurslarining o'rni	80
12.	Shodiyev Yashnarbek Baxriddin o'g'li	Davlat moliyaviy nazoratini modellar va metodologik yondashuvlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	92
13.	Muydinov Baxodirjon Numanovich	Korxonalarda ichki auditni tashkil etish va takomillashtirish	101
14.	Mirzanov Zakir Maratovich	Paxta yetishtirish va qayta ishlash klasterlarida resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish	111
15.	Тожибоева Дилором	XXI ахборотлар асри – қарор қабул қилиш жараёнининг мураккаблашуви асри	116
16.	Нурхонов Комилжон Товкараевич	Яшил иқтисодиётга ўтиш йўллари ва устуворликлари	124
17.	Saydullayev Nodirbek Narzullayevich	Inflyatsion targetirlash sharoitida markaziy bank valyuta intervensiyalari strategiyasini takomillashtirish mexanizmlari	132
18.	Хусаинов Равшан Рахимович	Сравнительный анализ налоговых систем зарубежных стран и трансформация их для Узбекистана	143
19.	Maxkamova Nazokat Umarali qizi	O'zbekiston iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'rni	150
20.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo'l transporti korxonalarining ekologik-iqtisodiy samaradorligini oshirishning innovatsion mexanizmlari	156
21.	Kuliboyev Azamat Shonazarovich	Davlat tibbiyot tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya, amaliyot va uslubiyot	165





22.	Jaxbarov Jamshidbek Tilavoldi o'g'li	Raqamli texnologiyalar asosida budget tashkilotlarida davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirish: Farg'ona viloyati misolida	179
23.	Xasanova Shaxzoda Sarvarq qizi	Avtomatlashtirish davrida ayollarning mehnat bozorida transformatsiyasi: global tendensiyalar va O'zbekistonning 2030-yilgacha imkoniyatlari	188
24.	Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	Бюджет ташкилотларида узок муддатли активлар билан боғлиқ молиялаштириш манбалари	194
25.	Худойкулова Дилора Дилмуродовна	Обеспечение надежности аудиторских доказательств при аудите долгосрочных активов	200
26.	To'xtayev Umidjon Shuhrat o'g'li	Xususiy tibbiy xizmatlar raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	209
27.	Djumaniyazov Shavkat Raximovich	Yangi O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	216
28.	Siroj Zarina Rustambekovna	O'zbekistonda demografik jarayonlarni statistik prognozlash va monitoring tizimini takomillashtirish	223
29.	To'laev Safarmurod Boymuhammad o'g'li	Korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi	229
30.	Эрдонаев Аликул Халимович	Банк технологиялари ва масофавий банк хизматларининг турларидан фойдаланиш амалиёти	236





KORPORATIV MIJOZLARGA INNOVATSION BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI

To‘laev Safarmurod Boymuhammad o‘g‘li

mustaqil tadqiqotchi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0003-8740-6715

Annotatsiya. Ushbu maqolada korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi tahlil qilingan. Buyuk Britaniya, AQSh, Singapur va boshqa rivojlangan moliya bozorlarida open banking, API-banking, real vaqt rejimidagi to‘lovlar, smart cash-management, raqamli trade finance, sun‘iy intellekt hamda tokenlashtirilgan hisob-kitoblarning korporativ bankingdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, yetakchi xorijiy banklarning korporativ va institutsional banking segmentlari bo‘yicha 2023–2025-yillardagi moliyaviy ko‘rsatkichlari qiyosiy tahlil qilinib, innovatsion xizmatlarning bank daromadlari va mijozlar bilan munosabatlar samaradorligiga ta‘siri baholangan. Tadqiqot natijalari asosida xorijiy tajribaning samarali elementlarini O‘zbekiston tijorat banklari amaliyotiga bosqichma-bosqich moslashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: korporativ mijoz, innovatsion bank xizmatlari, xorijiy tajriba, open banking, API-banking, smart cash-management, trade finance, sun‘iy intellekt, tokenizatsiya, raqamli transformatsiya.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ ДЛЯ КОРПОРАТИВНЫХ КЛИЕНТОВ

Тулаев Сафармурод Боймухаммад угли

независимый исследователь

Ташкентский государственный

экономический университет

ORCID: 0009-0003-8740-6715

Аннотация. В статье исследован зарубежный опыт развития инновационных банковских услуг для корпоративных клиентов. Рассмотрена роль open banking, API-banking, платежей в режиме реального времени, smart cash-management, цифрового trade finance, искусственного интеллекта и токенизированных расчетов в корпоративном банковском обслуживании Великобритании, США, Сингапура и других развитых финансовых рынков. Проведен сравнительный анализ финансовых показателей корпоративного и институционального банковского бизнеса ведущих зарубежных банков за 2023–2025 годы, а также оценено влияние инновационных услуг на доходность банков и эффективность взаимоотношений с корпоративными клиентами. На основе результатов исследования разработаны научно-практические предложения по поэтапной адаптации эффективных элементов зарубежного опыта к деятельности коммерческих банков Узбекистана.

Ключевые слова: корпоративный клиент, инновационные банковские услуги, зарубежный опыт, open banking, API-banking, smart cash-management, trade finance, искусственный интеллект, токенизация, цифровая трансформация.

FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE BANKING SERVICES FOR CORPORATE CLIENTS

Tolaev Safarmurod Boymuhammad ogli

Independent Researcher





Tashkent State University of Economics
ORCID: 0009-0003-8740-6715

Abstract. *This article examines international experience in developing innovative banking services for corporate clients. It analyzes the role of open banking, API banking, real-time payments, smart cash management, digital trade finance, artificial intelligence, and tokenized settlement mechanisms in corporate banking across the United Kingdom, the United States, Singapore, and other developed financial markets. The study also provides a comparative analysis of the financial performance of corporate and institutional banking segments of leading international banks over the 2023–2025 period and assesses the impact of innovative services on bank revenues and the effectiveness of corporate client relationships. Based on the findings, scientific and practical recommendations are proposed for the gradual adaptation of effective international practices to the activities of commercial banks in Uzbekistan.*

Keywords: *corporate client, innovative banking services, international experience, open banking, API banking, smart cash management, trade finance, artificial intelligence, tokenization, digital transformation.*

Kirish

Jahon bank tizimida raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi, ochiq bank xizmatlari (Open Banking), API texnologiyalari, sun'iy intellekt, Big Data hamda ma'lumotlarga asoslangan moliyaviy yechimlarning keng joriy etilishi korporativ mijozlarga xizmat ko'rsatishning an'anaviy modelini tubdan o'zgartirmoqda. Agar ilgari banklar korporativ mijozlar bilan munosabatlarda asosan kreditlash, hisob-kitob-kassa xizmatlari, depozit operatsiyalari va xalqaro to'lovlarni amalga oshirish bilan cheklangan bo'lsa, bugungi kunda mijozlar bank infratuzilmasining o'z biznes jarayonlariga bevosita integratsiyalashuvini talab qilmoqda. Xususan, real vaqt rejimida to'lovlarni amalga oshirish, cash-management tizimlari orqali pul oqimlarini markazlashgan holda boshqarish, trade finance operatsiyalarini raqamlashtirish, API-banking vositasida korporativ axborot tizimlari va bank platformalarini o'zaro bog'lash, avtomatlashtirilgan likvidlik boshqaruvi, elektron hujjat aylanishi hamda individual biznes ehtiyojlariga moslashtirilgan raqamli moliyaviy mahsulotlardan foydalanish korporativ bank xizmatlarining ajralmas tarkibiy qismiga aylanmoqda. Natijada banklar o'rtasidagi raqobat faqat kredit foiz stavkalari yoki xizmat tariflari bilan emas, balki xizmatlarni ko'rsatish tezligi, raqamli platformalarning funktsionalligi, integratsiya darajasi, ma'lumotlarni qayta ishlash sifati, axborot xavfsizligi va mijoz uchun yaratilayotgan qo'shimcha qiymat bilan belgilanmoqda. Ayniqsa, korporativ mijozlarning ERP, CRM, buxgalteriya va treasury tizimlarini bank xizmatlari bilan API orqali integratsiyalash imkoniyati tranzaksiyalarni avtomatlashtirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish uchun muhim shart bo'lib xizmat qilmoqda.

Mazkur tendensiyalar korporativ bank xizmatlarining jahon moliya tizimidagi iqtisodiy ahamiyati tobora ortib borayotganini ham ko'rsatadi. McKinsey & Company ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda global transaction banking segmenti, ya'ni korporativ to'lovlar, savdoni moliyalashtirish, depozitlar va likvidlikni boshqarish mahsulotlarini qamrab oluvchi xizmatlar qariyb 1,3 trln AQSh dollari miqdorida daromad yaratib, global ulgurji bank xizmatlari daromadlarining 47 foizini tashkil etgan [1]. Bu ko'rsatkich transaction banking faoliyati banklar uchun nafaqat barqaror komissiya va foiz daromadlari manbai, balki korporativ mijozlar bilan uzoq muddatli strategik munosabatlarni shakllantirish vositasi ekanligini namoyon etadi. Shu bilan birga, tadqiqotlarda har yili korxonalarning qariyb har beshtadan biri o'zining asosiy operatsion depozitlariga xizmat ko'rsatuvchi bankini almashtirishi qayd etilishi ushbu segmentda mijozlar sodiqligi doimiy ravishda raqobat bosimi ostida ekanligini anglatadi. Korporativ mijozlar endilikda bankni faqat moliyaviy resurs yetkazib beruvchi institut sifatida emas, balki biznes jarayonlarini optimallashtiruvchi, pul oqimlarini boshqaruvchi, risklarni kamaytiruvchi va strategik qarorlar qabul qilish uchun analitik axborot taqdim etuvchi texnologik hamkor sifatida





baholamoqda. Shu sababli banklarning kelgusidagi raqobatbardoshligi ochiq API ekotizimlarini rivojlantirish, mijoz ma'lumotlari asosida personalizatsiyalangan mahsulotlarni shakllantirish, real vaqt rejimidagi analitik xizmatlarni yo'lga qo'yish, biznes jarayonlarni avtomatlashtirish hamda mijozlar uchun yagona raqamli xizmat muhitini yaratish qobiliyatiga tobora ko'proq bog'liq bo'lib boradi.

Rivojlangan mamlakatlar tajribasi innovatsion bank xizmatlarini shakllantirishda ochiq bank infratuzilmasi va API ekotizimining alohida ahamiyat kasb etishini ko'rsatmoqda. Jumladan, Buyuk Britaniyada 2025-yil mart holatiga open banking xizmatlarining faol foydalanuvchilari soni 13,3 mln nafarga yetib, bir yil davomida 40 foizga oshgan; shu oyning o'zida 31 mln open banking to'lovi amalga oshirilgan, to'lovlar hajmining yillik o'sishi esa 70 foizni tashkil etgan. Shuningdek, bozorda 145 ta faol uchinchi tomon provayderi open banking mahsulotlarini taklif qilgan [2]. 2025-yil yakunlariga kelib Buyuk Britaniyada open banking orqali amalga oshirilgan to'lovlar soni 351 mln taga, API murojaatlari esa 24 mlrd taga yetgan [3]. Mazkur tajriba korporativ va biznes mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishda ochiq API, real vaqt rejimidagi ma'lumot almashinuvi, avtomatlashtirilgan to'lovlar va bank xizmatlarini korxonalarning biznes tizimlari bilan integratsiyalash muhim yo'nalishlar ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribasini qiyosiy o'rganish va uning milliy bank amaliyotiga mos jihatlarni aniqlash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish masalasi, avvalo, bank biznes-modellarining raqamli transformatsiyasi, ochiq banking, FinTech hamkorligi va mijozlarga yo'naltirilgan platformaviy xizmatlar kontekstida tadqiq etilgan. D. Broby moliyaviy texnologiyalar banklarning an'anaviy vositachilik modelini o'zgartirib, mijozlarni ushlab qolish, yangi mijozlarni jalb etish, Banking-as-a-Service hamda API asosidagi xizmatlarni rivojlantirishni banklarning asosiy strategik yo'nalishlari sifatida ko'rsatadi [4]. Muallif, shuningdek, banklar mijozlarning moliyaviy ehtiyojlarini chuqurroq aniqlash uchun raqamli ma'lumotlarni tahlil qilish imkoniyatlaridan foydalanishi zarurligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, open banking bo'yicha tadqiqotlarda mijozning roziligi asosida tranzaksion ma'lumotlarni API orqali almashish kredit bozorida axborot assimetriyasini kamaytirishi va moliyaviy xizmatlar o'rtasidagi raqobatni kuchaytirishi mumkinligi asoslangan [5]. Biroq ushbu modelning samarasi ma'lumotlardan foydalanish mexanizmi, axborot xavfsizligi va bozor ishtirokchilari o'rtasidagi raqobat muvozanatiga bog'liq ekanligi ham qayd etiladi. M. Santos korporativ bankingdagi raqamli transformatsiyani faqat yangi texnologiyalarni joriy etish bilan cheklanmaydigan, balki bank va korporativ mijoz o'rtasidagi munosabatlarni platformaviy va integratsiyalashgan model asosida qayta shakllantiruvchi jarayon sifatida baholaydi [6].

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishda raqamlashtirish va texnologik integratsiya ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi. S. Sayfullayev korporativ mijozlarga ko'rsatiladigan innovatsion bank xizmatlarini o'rganib, masofaviy xizmatlar, API asosidagi bank mahsulotlari va xorijiy tajribani milliy bank amaliyotiga moslashtirish korporativ bankingni takomillashtirishning muhim yo'nalishlari ekanligini asoslaydi [7]. M.R. Sagdiyeva tijorat banklari tizimini raqamlashtirish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, to'lov infratuzilmasi, masofaviy xizmatlar hamda innovatsion bank texnologiyalarini rivojlantirish bank xizmatlari samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan ekanligini ta'kidlaydi [8]. M.A. Qosimova esa bank faoliyatining innovatsion rivojlanishida axborot texnologiyalari mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini va banklararo raqobatni kuchaytirishini, shu bilan birga, raqamli xizmatlarning kengayishi axborot xavfsizligi va texnologik risklarni boshqarish masalalarini ham dolzarb etishini qayd etadi [9].

Yuqoridagi ilmiy qarashlarni umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda korporativ bankingni rivojlantirishning asosiy yo'nalishi ochiq API, platformaviy banking, ma'lumotlarga asoslangan individual xizmatlar va FinTech bilan hamkorlik bilan bog'lanayotgan





bo'lsa, mahalliy tadqiqotlarda raqamli infratuzilmani rivojlantirish, masofaviy xizmatlarni kengaytirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga ko'proq e'tibor qaratilgan. Shu jihatdan, rivojlangan mamlakatlarning ilg'or tajribalarini qiyosiy o'rganish va ularning O'zbekiston bank tizimiga mos elementlarini aniqlash mazkur tadqiqotning muhim ilmiy yo'nalishini tashkil etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy tajribasini o'rganishda qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, ilmiy abstraksiyalash, guruhlash, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi. Shuningdek, rivojlangan mamlakatlarda qo'llanilayotgan open banking, API-banking, raqamli trade finance, cash-management va boshqa innovatsion xizmatlar amaliyoti tahlil qilinib, ularning samarali jihatlarini O'zbekiston bank tizimiga moslashtirish imkoniyatlari baholandi.

Tahlil va natijalar

Xorijiy mamlakatlar tajribasining tahlili korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish jarayoni uchta asosiy yo'nalishda shakllanayotganini ko'rsatadi: birinchidan, bank va korporativ mijozning axborot tizimlarini API asosida integratsiyalash; ikkinchidan, real vaqt rejimidagi to'lovlar va likvidlikni boshqarish xizmatlarini kengaytirish; uchinchidan, sun'iy intellekt, tokenizatsiya va ma'lumotlar tahlili asosida xizmatlarni individuallashtirish. Rivojlangan moliya bozorlarida bank xizmati alohida mahsulot sifatida emas, balki korporativ mijozning operatsion va moliyaviy jarayonlariga integratsiyalashgan raqamli yechim sifatida shakllanmoqda.

Buyuk Britaniyada open banking ushbu modelning amaliy ko'rinishlaridan biridir. 2025-yil mart holatiga mamlakatda open banking xizmatlarining faol foydalanuvchilari soni 13,3 mln nafarga yetgan, mart oyining o'zida 31 mln ta open banking to'lovi amalga oshirilgan va to'lovlar soni yillik hisobda 70 foizga oshgan. Shu bilan birga, bozorda 145 ta faol uchinchi tomon provayderi xizmat ko'rsatgan. Mazkur ko'rsatkichlar bank xizmatlarini mijozning biznes platformasi, buxgalteriya tizimi yoki boshqa FinTech yechimlari bilan integratsiyalash imkoniyatlari tobora kengayayotganini ko'rsatadi.

AQShda esa real vaqt rejimidagi to'lov infratuzilmasining rivojlanishi korporativ bank xizmatlarining tezkorligini oshirmoqda. Federal Reserve Financial Services ma'lumotlariga ko'ra, FedNow tizimi orqali 2025-yilda 8,41 mln ta to'lov amalga oshirilib, ularning umumiy qiymati 853,4 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan. Bu 2024-yilga nisbatan operatsiyalar sonining 458,9 foizga, qiymatining esa 2 134,2 foizga oshganini anglatadi. Bir to'lovning o'rtacha qiymati 101,4 ming AQSh dollariga yetgani ushbu tizimdan nafaqat chakana, balki yuqori qiymatli biznes operatsiyalarida foydalanish imkoniyati ham kengayayotganini ko'rsatadi.

1-jadval.

Ayrim rivojlangan mamlakatlarda korporativ bank xizmatlarini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlari*

Mamlakat / tizim	Innovatsion yo'nalish	Asosiy statistik ko'rsatkich	Korporativ mijozlar uchun ahamiyati
Buyuk Britaniya	Open banking, API	13,3 mln faol foydalanuvchi; 31 mln oylik to'lov; 70% yillik o'sish	Bank xizmatlarini biznes platformalari bilan integratsiyalash
AQSh – FedNow	Real-time payments	8,41 mln to'lov; 853,4 mlrd AQSh dollari	24/7 rejimida tezkor hisob-kitoblar
Singapur – DBS	AI va raqamli corporate banking	20 mingdan ortiq korporativ va SME mijoz DBS Joy'dan foydalangan	AI asosida mijozlarga tezkor va individual xizmat
AQSh – J.P. Morgan	Blockchain va tokenizatsiya	Kinexys orqali kuniga 5 mlrd dollardan ortiq tranzaksiya	Dasturlashtiriladigan va tokenlashtirilgan hisob-kitoblar

*Manba: Open Banking Limited, Federal Reserve Financial Services, DBS Bank va JPMorgan Chase rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.





Singapur tajribasida korporativ bank xizmatlarini sun'iy intellekt asosida rivojlantirish alohida e'tiborga loyiq. DBS Bank 2025-yilda 2 000 dan ortiq AI/ML modelini 430 dan ortiq foydalanish holatlarida qo'llagan va ma'lumotlar tahlili hamda sun'iy intellektidan qariyb 1 mlrd Singapur dollari miqdorida iqtisodiy qiymat yaratganini ma'lum qilgan. Shuningdek, GenAI asosidagi DBS Joy xizmatidan 20 mingdan ortiq korporativ va SME mijoz foydalanishi ushbu texnologiyalar endilikda eksperimental vosita emas, balki korporativ mijozlarga xizmat ko'rsatishning amaliy kanaliga aylanayotganini ko'rsatadi.

J.P. Morgan amaliyotida esa korporativ bank xizmatlarining innovatsion rivojlanishi to'lovlar, sun'iy intellekt va raqamli aktivlar bilan uzviy bog'langan. Bankning Commercial & Investment Bank segmentidagi raqamli platformalari 400 mingdan ortiq foydalanuvchini qamrab oladi, Payments yo'nalishi kuniga qariyb 65 mln tranzaksiyani qayta ishlab, 120 ta valyutada qariyb 12 trln AQSh dollari miqdoridagi mablag' harakatini ta'minlaydi. Kinexys blokcheyn platformasi esa kuniga 5 mlrd AQSh dollaridan ortiq operatsiyalarni qayta ishlamoqda.

Xorijiy banklarda innovatsion korporativ xizmatlarning iqtisodiy samaradorligini aniqlash uchun faqat texnologik ko'rsatkichlarni emas, balki korporativ va institutsional segmentlarning moliyaviy natijalarini ham tahlil qilish muhim. Shu maqsadda 2023–2025-yillarda J.P. Morgan Chase, HSBC va DBS Bank korporativ hamda institutsional segmentlari daromadlari dinamikasi o'rganildi.

2-jadval.

Yetakchi xorijiy banklarning korporativ va institutsional banking segmentlari daromadlari dinamikasi, 2023–2025-yillar*

Bank	Segment	Valyuta	2023	2024	2025	2025/2023 o'zgarish, %	O'rtacha yillik o'sish, %
J.P. Morgan Chase	Commercial & Investment Bank	mlrd AQSh dollari	64,353	70,114	78,454	+21,9	+10,4
HSBC	Corporate & Institutional Banking	mlrd AQSh dollari	24,723	26,772	27,637	+11,8	+5,7
DBS Bank	Institutional Banking	mlrd SGD	9,388	9,159	8,906	–5,1	–2,6

*Manba: J.P. Morgan Chase, HSBC va DBS Bankning 2025-yilgi rasmiy yillik hisobotlari asosida muallif hisob-kitobi.

2-jadval ma'lumotlari korporativ banking segmentlarida bir xil tendensiya shakllanmaganini ko'rsatadi. J.P. Morgan Chase Commercial & Investment Bank segmentining jami sof daromadi 2023-yildagi 64,4 mlrd AQSh dollaridan 2025-yilda 78,5 mlrd AQSh dollariga oshib, uch yillik o'sish 21,9 foizni tashkil etdi. Shu davrda Payments biznesi daromadi 17,8 mlrd dollardan 19,3 mlrd dollarga ko'tarilgan. Bu bankning korporativ tranzaksion xizmatlar, to'lovlar va raqamli platformalarni rivojlantirish strategiyasi uning daromad bazasida muhim o'rin egallayotganini ko'rsatadi.

HSBC Corporate & Institutional Banking segmentida ham ijobiy dinamika kuzatilib, daromad 2023-yildagi 24,7 mlrd AQSh dollaridan 2025-yilda 27,6 mlrd AQSh dollariga oshgan. Uch yillik umumiy o'sish 11,8 foizni tashkil etgan. 2025-yilda mazkur segmentning soliqqa tortilgunga qadar foydasi 11,4 mlrd AQSh dollariga yetgan. Ushbu natijalar transchegaraviy transaction banking, to'lov, likvidlik boshqaruvi va kapital bozori xizmatlarining korporativ bank biznesidagi barqaror rolini ko'rsatadi.

DBS Bankning Institutional Banking segmentida esa jami daromad 2023-yildagi 9,388 mlrd SGDdan 2025-yilda 8,906 mlrd SGDga kamaygan. Biroq ushbu pasayishni innovatsion korporativ xizmatlar samaradorligining susayishi sifatida talqin qilish to'g'ri emas. 2025-yilda segmentning sof foizsiz daromadi 9 foizga oshib, 2,64 mlrd SGDga yetgan va ushbu o'sish kredit bilan bog'liq komissiyalar, cash-management xizmatlari hamda treasury mijozlari daromadlari hisobiga



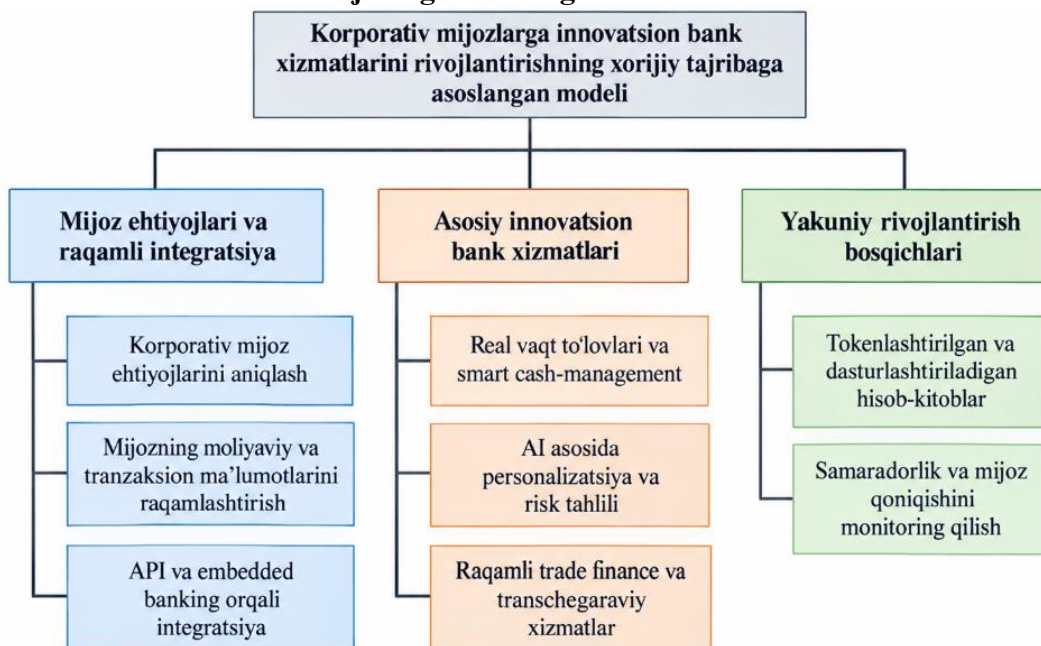


shakllangan. Jami daromadning qisqarishi esa asosan sof foiz marjasining pasayishi bilan bog‘liq bo‘lgan.

Mazkur natijalar muhim metodologik xulosani shakllantirish imkonini beradi: korporativ bank xizmatlarining innovatsion rivojlanish darajasini faqat jami segment daromadi bilan baholash yetarli emas. Chunki makroiqtisodiy muhit, foiz stavkalari va sof foiz marjasi segmentning jami daromadiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli innovatsion korporativ banking samaradorligini baholashda payments daromadi, cash-management komissiyalari, trade finance daromatlari, foizsiz daromadlar, API orqali bajarilgan operatsiyalar, real vaqt to‘lovlari, raqamli foydalanuvchilar soni hamda mijoz qoniqish darajasi kabi ko‘rsatkichlardan kompleks foydalanish maqsadga muvofiq.

1-rasm.

Korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy tajribaga asoslangan modeli*



*Manba: Buyuk Britaniya, AQSh va Singapur bank amaliyotlarini umumlashtirish asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Tahlil natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston tijorat banklari uchun xorijiy tajribadan to‘g‘ridan-to‘g‘ri nusxa olishdan ko‘ra, uning funksional elementlarini bosqichma-bosqich moslashtirish maqsadga muvofiq. Birinchi bosqichda korporativ mijozlarning ERP va buxgalteriya tizimlarini bank platformalari bilan API asosida integratsiyalash, ikkinchi bosqichda real vaqt rejimidagi to‘lovlar va avtomatlashtirilgan cash-management xizmatlarini kengaytirish, keyingi bosqichda esa sun’iy intellekt asosida kredit riskini baholash va individual xizmat paketlarini shakllantirish muhim hisoblanadi. Tokenlashtirilgan depozitlar va dasturlashtiriladigan to‘lovlar esa texnologik va normativ infratuzilma yetarli darajada shakllanganidan so‘ng rivojlantirilishi maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, xorijiy tajriba korporativ bank xizmatlarining innovatsion rivojlanishi “ko‘proq mahsulot taklif qilish”dan “mijoz biznesiga chuqurroq integratsiyalashish”ga o‘tish bilan tavsiflanayotganini ko‘rsatadi. Bank uchun innovatsiyaning iqtisodiy qiymati tranzaksion va komission daromadlarning o‘sishi, mijozni ushlab qolish va operatsion samaradorlik orqali namoyon bo‘lsa, korporativ mijoz uchun uning natijasi to‘lovlar tezligi, likvidlikni samarali boshqarish, xarajatlarni kamaytirish va moliyaviy qarorlar qabul qilishning tezlashishida aks etadi.

Xulosa

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari xorijiy mamlakatlarda korporativ bank xizmatlarini





innovatsion rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari open banking, API-banking, real vaqt rejimidagi to‘lovlar, smart cash-management, sun‘iy intellekt asosidagi personalizatsiya, raqamli trade finance hamda tokenlashtirilgan hisob-kitoblar bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatdi. Buyuk Britaniya, AQSh va Singapur tajribasi shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy korporativ bankingda bank mahsulotlarini alohida taklif etishdan korporativ mijozning biznes jarayonlariga integratsiyalashgan moliyaviy xizmatlar modeliga o‘tish tendensiyasi kuchaymoqda. Shuningdek, xorijiy banklarning 2023–2025-yillardagi moliyaviy ko‘rsatkichlari korporativ va institutsional banking segmentida innovatsion xizmatlarning bank daromadlari, tranzaksion faollik va mijozlar bilan uzoq muddatli munosabatlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etayotganini ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, O‘zbekiston tijorat banklari uchun korporativ mijozlarga innovatsion xizmatlarni rivojlantirishda bir nechta ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: korporativ mijozlarning ERP va buxgalteriya tizimlarini bank infratuzilmasi bilan API orqali integratsiyalash; real vaqt rejimidagi to‘lovlar va avtomatlashtirilgan cash-management xizmatlarini kengaytirish; sun‘iy intellekt va Big Data asosida mijoz ehtiyojlari hamda kredit riskini baholash tizimlarini rivojlantirish; trade finance operatsiyalarini bosqichma-bosqich raqamlashtirish; innovatsion xizmatlar samaradorligini tranzaksion daromadlar, komission tushumlar, raqamli operatsiyalar ulushi va mijoz qoniqish darajasi asosida baholash tizimini joriy etish. Shu bilan birga, tokenlashtirilgan depozitlar va dasturlashtiriladigan to‘lovlar kabi ilg‘or xorijiy tajribalarni milliy bank tizimiga joriy etishda normativ-huquqiy, texnologik va risklarni boshqarish infratuzilmasining tayyorgarlik darajasini hisobga olish zarur. Mazkur yondashuvlar korporativ bank xizmatlarining raqobatbardoshligini oshirish, bank–mijoz munosabatlarni mustahkamlash va tijorat banklarining barqaror daromad bazasini kengaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. McKinsey & Company. *Charting a Path to Increasing Transaction Banking Value by 50 Percent*. 10 September 2025. Global transaction banking revenue — qariyb \$1.3 trln; ulgurji banking daromadlaridagi ulushi — 47 foiz.
2. Open Banking Limited. *Impact Report 7: Open Banking Delivers Real-World Impact as Adoption Accelerates Year-on-Year*. 16 May 2025.
3. Open Banking Limited. *Open Banking in 2025: Now Part of the UK’s Everyday Financial Life*. 29 January 2026. 2025-yilda 351 mln open banking to‘lovi va 24 mlrd API murojaati qayd etilgan.
4. Broby, D. (2021). *Financial Technology and the Future of Banking*. Financial Innovation, 7, Article 47. DOI: 10.1186/s40854-021-00264-y.
5. *Open Banking: Credit Market Competition When Borrowers Own the Data*. (2023). *Journal of Financial Economics*, Vol. 147, No. 2, pp. 449–474. DOI: 10.1016/j.jfineco.2022.12.003.
6. Santos, M. (2023). “If You Believe in a Platform World...” – *Corporate Banking and Digital Transformation in Investor Relations Discourse*. Geoforum, 103695. DOI: 10.1016/j.geoforum.2023.103695.
7. Sayfullayev, S. (2026). “Korporativ mijozlarga ko‘rsatiladigan innovatsion bank xizmatlarini takomillashtirish”. *Moliya va bank ishi*, 12(2), 228–232-b.
8. Sagdiyeva, M.R. (2025). “Tijorat banklari tizimini raqamlashtirish jarayonida innovatsion bank texnologiyalarni rivojlantirish”. *Economics and Innovative Technologies*, 13(4), 94–100. DOI: 10.55439/EIT/vol13_iss4/702.
9. Qosimova, M.A. (2024). “Banklar faoliyatini innovatsion rivojlantirishda axborot texnologiyalarining roli”. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(03), 347–355. DOI: 10.55439/AFA/vol4_iss03/168.

